

BİLEŞİK FİNANSAL ARAÇLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ IAS-32 KAPSAMINDA FİNANSAL TABLOLARDAN SUNUMU

Figen Zaif

Prof.Dr., Gazi Ünv. İİBF, İşletme Bölümü Öğretim Üyesi, figena@gazi.edu.tr

Salih Torun

Yrd.Doç.Dr., Gazi Ünv. İİBF, İşletme Bölümü Öğretim Üyesi, salihtorun@gazi.edu.tr

ÖZET

Sermaye piyasasının gelişmişliğine bağlı olarak finansal araçlar da çeşitlilik göstermektedir. Çeşitlilik arttıkça bu araçlar ilişkin muhasebeleştirme ve raporlama doğru ve güvenilir bilginin üçüncü kişilere sunulması açısından önem kazanmaktadır. Bu amaçla bu çalışmada melez yapıda olan bileşik finansal araçların borç ve özkaynak unsurunun finansal tablolarda sunumuna ilişkin Uluslararası Muhasebe Standartları çerçevesinde ışık tutulmaya çalışılmıştır. Bu araçların ilk muhasebeleştirilmesi, sonraki dönemlerde değerlemesi ve özkaynak unsuruna dönüştürülmesi halinde yapılması gereken muhasebe kayıtları ve raporlanacak bilgiler örneklerle açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: IAS 32, Finansal Araçlar, Bileşik Finansal Araçlar, Paya Dönüştürülebilir Hisse Senetleri, Dönüştürülebilir Hisse Senetleri

Jel Kodları: M40, M41

ACCOUNTING AND PRESENTING COMPOUND FINANCIAL INSTRUMENTS: IAS 32

ABSTRACT

The financial instruments vary depending on the developments in capital markets. The increase in variety of financial instruments requires establishing principles for presenting financial instruments as liabilities or equity. From the perspective of issuer, compound financial instruments include liability and equity components and the issuer shall evaluate the terms of the financial instrument to determine whether it contains both a liability and an equity component. This study will clarify the implementation of compound financial instruments in the light of International Accounting Standards. The initial recognition, measurement, reporting and converting of compound financial instrument will be illustrated in examples.

Keywords: IAS 32, Financial Instruments, Compound Financial Instruments, Convertible Bonds, Bond Convertible into Ordinary Shares

Jel Codes: M40, M41

1. GİRİŞ

Bir ekonomideki para ve sermaye piyasalarının gelişmişliği, finansal araçların çeşitlilik düzeyini artırıcı etki yapmaktadır. Finansal araçlardaki çeşitlilik; onların temini, getirisi ve geri ödemelerine ilişkin özellikleri farklılaştırabilmektedir. Doğal olarak, bu işlemlerin parasal nitelikleri muhasebeleştirme ve raporlama yönünden de önem arz etmektedir.

Finansal araçlar için ülkelerdeki muhasebe uygulamaları göz ardı edildiğinde bu konuda en kapsamlı düzenlemeleri Uluslararası Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları (IAS/IFRS) yapmaktadır. Bu standartlar setinde yer alan; IAS-32 finansal araçların sunumuna, IAS-39 ve IFRS-7 finansal araçların ölçüm, değerlendirme ve muhasebeleştirilmesine ilişkin düzenlemeler yapmaktadır.

Bileşik finansal araçlar finansal aracı ihraç eden açısından hem bir yabancı kaynak hem de özkaynak niteliği taşımaktadır. Bileşik finansal araçların ihracın belirlenen bir süre veya şarta bağlı olarak söz konusu finansal aracın yükümlülük türü değişmektedir. Böyle bir durum; söz konusu varlığın finansal borçlar arasında mı yoksa özkaynaklar arasında mı raporlanması konusunu gündeme getirmektedir. IAS-32, diğer finansal araçlar standartlarıyla bağlantı kurarak bileşik finansal araçların sunumunun nasıl yapılacağı konusunda düzenlemeler yapmaktadır.

Bu çalışmada, bileşik finansal araçların IAS/IFRS'ler kapsamında muhasebeleştirilmesi ve finansal tablolarda sunumu ülkemiz sermaye piyasalarında hukuki altyapısı var olan paya dönüştürülebilir tahviller(PDT) üzerinden örnek uygulamalarıyla birlikte açıklanacaktır. Bu çalışmanın amacı; bileşik finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve raporlanması konusunda uygulayıcılara yol göstermek ve bileşik finansal araç veya türevi niteliğindeki diğer finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve raporlanması konusunda ileride yapılacak çalışmalara bir fikir vermektir.

2. BİLEŞİK FİNANSAL ARACIN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Parasal bir işlem içeren taraflarca düzenlenen bir sözleşme, taraflardan birinin finansal varlığında artışa neden olurken diğer tarafın finansal borcunda

ya da özkaynağa dayalı finansal aracında artışa neden oluyorsa bu tür bir sözleşme finansal araç olarak kabul edilmektedir (IAS 32.11). Dolayısıyla finansal araç niteliğindeki bir sözleşme finansal raporlama açısından tarafların biri için bir varlık kalemi iken diğer taraf için kaynak unsuru olarak yer alacaktır.

Bileşik finansal araçlar ise türev araç veya saklı türev araç niteliğinde olmayan yükümlülük yönünden hem özkaynağa dayalı finansal araç hem de finansal borç niteliği taşıyan araçlardır. Bu tür finansal araçlar elinde buldurana hem ortaklık hem de alacaklılık hakkı sağlar. Bu finansal araçlar düzenlenirken sahibine hangi koşullarda alacaklılık ve ortaklık haklarını sağlayacağı belirlenir. Örneğin ilk ihraç edildiğinde bir borçlanma aracı niteliği taşıyan finansal araç bir şarta bağlanarak (belli bir sürenin geçmesi veya olayın gerçekleşmesi vd.) özkaynağa dayalı finansal araç niteliğine bürünebilir. Bu tür bir araç bileşik finansal araç özelliği gösterir. Bu nitelikleri itibarıyla Hisse senedine (paya) dönüştürülebilir tahvil bileşik finansal araçları açıklayan en iyi örnektir.

3. BİLEŞİK FİNANSAL ARAÇLARA YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER

Bileşik finansal araçlara yönelik Türkiye’de sermaye piyasası mevzuatında yapılan en ayrıntılı düzenleme Sermaye Piyasası Kurulu’nun (SPK) yayımladığı II-31.1 No.lu Borçlanma Araçları Tebliği’dir. Tebliğ’de sermaye piyasalarında işlem görebilecek tüm borçlanma araçlarının niteliği ve ihracına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Bir bileşik finansal araç türü olan paya dönüştürülebilir tahvillere yönelik olarak da söz konusu Tebliğ’de düzenlemeler yapılmıştır.

Paya dönüştürülebilir tahviller (PDT); ihraççı ortaklığın sermaye artırımını suretiyle çıkaracağı paylara veya izahnamede veya ihraç belgesinde belirtilen esaslar çerçevesinde temin edilen ihraççı paylarına dönüştürme hakkı veren borçlanma aracıdır.

PDT’nin vadesi 365 günden az olamaz ve dönüştürme işlemi vade başlangıç tarihinden itibaren en erken 365 gün sonra yapılabilir. Dönüştürme işlemi ise PDT’nin nominal değeri üzerinden gerçekleştirilir. İzahnamede veya ihraç belgesinde belirtilmesi kaydıyla PDT’nin dönüştürme tarihinde ödenecek olan

faiz tutarı da nominal değere eklenerek dönüştürme işlemine tabi tutulabilir. Aksi takdirde dönüştürme gününe kadar işlemiş faizler ise PDT sahiplerine nakden ödenir. Dönüştürme giderlerinin tamamı PDT ihraç eden işletmeye aittir (SPK, 2013: md.17).

Dönüştürme işlemi, PDT'nin nominal değeri karşılığında verilecek pay sayısını ifade eden dönüştürme oranına göre yapılır ve dönüştürme tarihinde belirlenen fiyat (dönüştürme fiyatı) üzerinden paya dönüştürülür. Dönüştürme fiyatı ise PDT sahiplerine tahviller karşılığında verilecek paylar için esas alınacak fiyattır (SPK, 2013: md.18). Dönüştürme işlemi sermaye artırımını şeklinde gerçekleştirilir. PDT'lerin pay senedine dönüştürülmesi vade tarihinden önce, itfa planı çerçevesinde, ihraç eden veya senedin hamili tarafından talep etmesi durumuna göre gerçekleşebilir (SPK, 2013: md. 19). Bu durum tahvilin paya dönüştürülmesi suretiyle itfasını ifade etmektedir.

İtfa planı çerçevesinde paya dönüştürme işlemi, dönüştürme işleminin taksitler halinde yapılması demektir ve vade sonunda işlem tamamlanmış olmalıdır. PDT hamili, dönüştürme süresi içinde PDT'lerini paya dönüştürebilecekleri gibi anapara ve işlemiş faizi tahsil etmek suretiyle de dönüştürme işlemi gerçekleştirebilir. PDT'nin hamili, tahvili paya dönüştürme yerine, nakden tahsil etme seçeneğini tercih etmesi durumunda ihraç edilen paylar iptal edilir (SPK, 2013: md.20).

İhraç eden işletme (ortaklık) talebine bağlı dönüştürme işleminde, vadeden önce paya dönüşme konusunda talep toplanır. Talepte bulunan PDT hamillerine verilecek payların sermayeye oranı %5'in altında kalması durumunda işletme sermaye artırımını yapmayabilir (SPK, 2013: md.21).

PDT hamilinin talebine bağlı dönüştürme işleminde, PDT hamili dönüştürme talebini ihraç eden işletmeye bildirir ve verilecek pay sayısının sermayeye oranı %5'in altında kalması durumunda işletme sermaye artırımını yapmayabilir (SPK, 2013: md.22).

SPK'nın yayınladığı ilgili mevzuatta, PDT dışında "Değiştirilebilir Tahvil (DET)" aracına ilişkin düzenlemeler de yer almaktadır. Niteliği itibarıyla PDT'lerle aynı özelliğine sahip bu araçta dönüştürme işleminin nominal değer

üzerinden yapılır ve faizler nakden ödenir. (SPK, 2013: md.24/3). PDT'lerde ise faiz de dönüştürmeye konu olabilmektedir.

4. ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI (IAS) AÇISINDAN BİLEŞİK FİNANSAL ARAÇLARIN SUNUMU

Bileşik finansal araçların tanımı, sunumu ve muhasebeleştirilmesi IAS 32 no.lu Finansal Araçlar: Sunum standardında düzenlenmiştir. Standart özellikle bir finansal araç ihraç eden işletmenin söz konusu finansal aracı yükümlülükleri arasında nasıl raporlayacağını açıklar.

Standartta göre; ihraççı ilgili finansal aracı ya da finansal aracın bileşenlerini ilk defa muhasebeleştirirken sözleşmedeki düzenlemelerin özüne uygun ve finansal borç, finansal varlık ve özkaynağa dayalı finansal araç tanımlarıyla uyumlu bir sınıflandırma yapar (IAS-32: 15).

Türev olmayan bir finansal araç ihraç eden, anılan aracın borç ve özkaynak bileşenlerinin her ikisini birden taşıyıp taşımadığını belirlemek için ilgili finansal aracın koşullarını değerlendirir ve bu gibi bileşenler; finansal borç, finansal varlık ya da özkaynağa dayalı finansal araç olarak ayrı ayrı sınıflandırılır. (IAS-32: 28)

Bu düzenleme gereği bileşik finansal araçları ihraç eden bir işletme öncelikle ihraç edilen bileşik finansal araca ilişkin borç ve özkaynak bileşenlerine ayrıştırması gerekmektedir. Böylece söz konusu bileşik finansal araç bilançoda hem borçlar hem de özkaynaklar içinde sınıflanacaktır.

Standart PDT'lerin bir bileşik finansal araç olduğunu özellikle örnek vererek; bu finansal aracın ve özkaynağa dayalı finansal araç unsurlarından oluştuğunu ve bu tür bir finansal araç ihraç etmenin ekonomik etkisi, aynı anda erken ödeme hükmü bulunan bir borçlanma aracı ve adi hisse alım garantisi veren bir finansal araç ihraç etmekle veya ayrılabilir hisse alım garantisi olan bir borçlanma aracı ihraç etmekle büyük ölçüde aynı olduğu da vurgulanmıştır. İşte, tüm bu hallerde işletme, finansal durum tablosunda (bilançosunda) bileşik finansal araca ilişkin borç ve özkaynak bileşenlerini ayrı ayrı sunar. (IAS 32: 29, UR 31).

4.1. Bileşik Finansal Aracın İlk Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması

Standart, özkaynağa dayalı finansal araçları işletmenin tüm borçları düşüldükten sonra kalan varlıkları üzerindeki pay hakkını gösteren araçlar olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla, bileşik finansal aracın ilk defter değeri özkaynak ve borç bileşenlerine ayrıldığında, yükümlülük bileşeni için ayrıca belirlenen tutarın aracın toplam gerçeğe uygun değerinden düşülmesinden sonra kalan tutar özkaynak bileşeni olarak raporlanır (IAS-32: 31). İlk muhasebeleştirmede bileşik finansal aracın özkaynak bileşeni mutlaka bir değere sahiptir.

Bu yaklaşıma göre, paya dönüştürülebilir bono ihraç eden, öncelikle, müşterek bir özkaynak bileşenine sahip olmayan benzer bir borç bileşeninin gerçeğe uygun değerini ölçmek suretiyle ilgili borç bileşeninin defter değerini belirler. Bunu takiben, özkaynağa dayalı finansal aracın paya dönüştürülme seçeneğini gösteren defter değeri, bileşik finansal aracın toplam gerçeğe uygun değerinden finansal borcun gerçeğe uygun değerinin düşülmesi suretiyle tespit edilir. (IAS-32: 32). Bileşik bir finansal araçta saklı her türlü türev ürünün değeri özkaynak bileşeni yerine borç bileşenine dahil edilir.

İlk muhasebeleştirme işleminde borç ve özkaynak bileşenlerine dağıtılmış defter değerlerinin toplamı, her zaman, aracın tamamına atfedilecek gerçeğe uygun değere eşittir. Aracın bileşenlerinin ilk başta ayrı olarak muhasebeleştirilmesinden herhangi bir kazanç ya da kayıp oluşmaz. Buna göre, bileşik finansal aracın borç ve özkaynak unsurlarının ayrıştırılması aşağıdaki gibi yapılır:

Hisse Senedi Bileşeni=PDT Gerçeğe Uygun Değeri (İlk Defter Değeri)-Borcun Gerçeğe Uygun Değeri

Bu yaklaşımla, bileşik finansal aracın gerçeğe uygun değeri belirlenir ve yükümlülük bileşeni için belirlenen tutar, bileşik finansal aracın gerçeğe uygun değerinden düşülür ve kalan tutar özkaynaklarda raporlanır.

Borç bileşeninin ilk muhasebeleştirilmesi esnasında gerçeğe uygun değer hesaplanırken esas alınacak iskonto oranı önem taşır. Bu iskonto oranı, sözleşmeyle belirlenmiş gelecekteki nakit akımlarının, karşılaştırılabilir kredi statüsünde olan ve aynı koşullar altında büyük ölçüde aynı miktar nakit akımı sağlayan, dönüştürme hakkı olmayan araçlara *piyasada uygulanan faiz*

oranıdır. Örneğin benzer vadeye sahip aynı veya benzer nitelikteki bir başka borçlanma aracının ilk muhasebeleştirme tarihi itibarıyla mevcut olan faiz oranı iskonto etme işleminde kullanılabilir. (IAS-32: UR31/a)

Örneğin; 10.000 TL nominal değerle yıllık % 8 faiz oranıyla 2 yıl vadeyle ihraç edilen bir PDT'nin anapara ve faiz ödemesinin tek seferde veya paya dönüştürmenin vade sonunda yapılması durumunda ihraç tarihi itibarıyla piyasa faiz oranının % 9 olması varsayımı ile borcun gerçeğe uygun değeri aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

$$GUD = \frac{1.600}{(1 + \%9)^2} + \frac{10.000}{(1 + \%9)^2} = 9.763,49$$

Böyle bir durumda 9.763,49 TL finansal borç unsuru, 236,51 TL ise özkaynak unsuru olarak dikkate alınacaktır.

4.2. Bileşik Finansal Aracın Sonraki Dönemlerde Değerlemesi ve Dönüştürülmesi

Değiştirme hakkının kullanılmasının bazı finansal araç sahipleri açısından ekonomik olarak daha avantajlı hale gelmesi durumunda dahi hakkın kullanım olasılığında meydana gelen değişiklik nedeniyle dönüştürülebilir araçların borç ve özkaynak bileşenlerinin yeniden sınıflandırılmasını gerektirmez (IAS-32: 30).

Dönüştürülebilir bir aracın vadesinde dönüştürülmesi işlemi, finansal aracın borç bileşeni özkaynağa aktararak muhasebeleştirir. Böylece söz konusu finansal araç nedeniyle bir finansal borç artık bilançonun pasifinde yer almaz. Finansal aracın özkaynak bileşeni ise payı temsil eden özkaynak hesabına aktarılabilir veya ilk muhasebeleştirmede kayda alınan özkaynak hesabında kalabilir. Vade tarihinde gerçekleştirilen dönüşüm işlemi herhangi bir kazanç ya da kayıp doğurmaz (IAS-32:UR32).

Örneğin; bir işletme 01.01.20X1 tarihinde 3 yıl vadeli %5 faiz oranlı 100 TL/ad. nominal değerli 1.000 adet PDT ihraç etmiştir. Faiz ödemeleri her yılın sonunda yapılmaktadır. 3. yılın sonunda anapara hisse senedi ile değiştirilecektir. İhraç tarihinde piyasa faiz oranı %8'dir.

1.1.20X1 tarihinde PDT'nin gerçeğe uygun değeri;

$$GUD = \frac{5.000}{(1 + \%8)^1} + \frac{5.000}{(1 + \%8)^2} + \frac{5.000}{(1 + \%8)^3} + \frac{100.000}{(1 + \%8)^3} = 92.268,71 TL$$

100.000 TL nominal değerli PDT ilk muhasebeleştirilmede finansal borç bileşeni 92.268,8 TL, özkaynak bileşeni ise 7.731,2 TL olarak gösterilecektir. 1.1.20X1 tarihinde ihraç eden işletmenin yapılacağı muhasebe kaydı ise aşağıdaki gibi olacaktır:

01.01.20X1			
100 KASA		100.000	
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER			92.268,71
5xx ÖZKAYNAĞA DAYALI FİNANSAL ARAÇLAR			7.731,29
-PDT ihraç kaydı-			
/			

PDT ihracıyla ilgili ihraç eden işletmenin sonraki dönemlerde PDT'nin yükümlülük kısmı itfa edilmiş (iskonto edilmiş) maliyeti ile değerlenir. Buna göre 31.12.20X1'de yapacağı muhasebe kaydı ise aşağıdaki gibi olacaktır:

31.12.20X1			
780 FİNANSMAN GİDERLERİ		7.381,50	
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER			2.381,5
305 TAHVİL ANAPARA TAKSİT ve FAİZLERİ			5.000
-1. yıl faizinin tahakkuku-			
92.268,71 x %8 =7.381,50			
31.12.20X1			
305 TAHVİL ANAPARA TAKSİT ve FAİZLERİ		5.000	
100 KASA			5.000
-1. yıl faizinin ödenmesi-			
/			

Ertesi dönem 31.12.20X2 tarihinde yapılacak muhasebe kaydı ise aşağıdaki gibi olacaktır:

31.12.20X2			
780 FİNANSMAN GİDERLERİ		7.572,01	
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER			2.572,01
305 TAHVİL ANAPARA TAKSİT ve FAİZLERİ			5.000
94.650,21 x %8 =7.572,01			
31.12.20X2			
305 TAHVİL ANAPARA TAKSİT ve FAİZLERİ		5.000	
100 KASA			5.000
-2. yıl faizinin ödenmesi-			
/			

Bir sonraki dönem, 31.12.20X3 tarihinde yapılacak muhasebe kaydı ise aşağıdaki gibi olacaktır:

31.12.20X3			
780 FİNANSMAN GİDERLERİ		7.777,78	
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER			2.777,78
305 TAHVİL ANAPARA TAKSİT ve FAİZLERİ			5.000
-3. yıl faizinin tahakkuku-			
97.222,22 x %8 =7.777,78			
31.12.20X3			
305 TAHVİL ANAPARA TAKSİT ve FAİZLERİ		5.000	
100 KASA			5.000
-3. yıl faizinin ödenmesi -			
/			

PDT ihraç eden işletmenin hisse senetlerinin nominal değeri 10 TL, piyasa fiyatı ise 20 TL'dir. Dönüştürme fiyatı 20 TL, dönüştürme oranı ise 5.000 adettir. Buna göre 31.12.20X3 tarihinde 100.000 TL nominal değerli tahvilin hisse senedine dönüştürülmesiyle ilgili yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir:

31.12.20X3			
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE		50.000	
500 SERMAYE			50.000
-PDT için sermayenin artırılması-			
31.12.20X3			
5xx ÖZKAYNAĞA DAYALI FİNANSAL ARAÇL.		7.731,29	
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER		100.000	
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE			50.000
510 HİSSE SEN. İHRAÇ PRİM.			57.731,29
-PDT'nin paya dönüştürülmesi-			
/			

4.3. Bileşik Finansal Araca İlişkin İşlem Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması

Bir bileşik finansal aracın ihracına ilişkin işlem maliyetleri ise elde edilen tutarların ilgi araca dağıtım oranında araca ait borç ve özkaynak bileşenlerine dağıtılır (IAS-32: 38) .

Örneğin; ilk örneğimizde yer alan PDT'lerin ihracında 2.000 TL işlem maliyeti olduğu ve bu işlem maliyetinin banka aracılığı ile ödendiğini kabul edersek, işlem maliyeti borç ve özkaynak bileşenine ağırlıkları ölçütünde dağıtılacaktır. Dağıtım sonucunda finansal borcun gerçeğe uygun değerinden ve özkaynak unsurundan bu paylar indirilecektir. Örnek 1'de yer alan bilgilere göre borç ve özkaynak bileşenine isabet eden işlem maliyeti payları aşağıdaki gibi olacaktır:

	Tutar	Ağırlık	İşlem Mali. Payı
Finansal Borç Unsuru	92.268,71	92.268,71/100.000= %92,27	1845,37 TL
Özkaynak Unsuru	7.731,29	7.731,29/100.000 =%7,73	154,63 TL
Toplam	100.000	% 100	2.000 TL

Söz konusu işlem maliyeti ihraç anında nakden yapılmışsa ihraç kaydından sonra aşağıdaki gibi muhasebeleştirilecektir:

01.01.20X1			
5xx ÖZKAYNAĞA DAYALI FİNANSAL ARAÇL.		154,63	
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER		1.845,37	
102 BANKA			2.000
-İşlem maliyetinin muhasebeleştirilmesi-			
/			

Şayet söz konusu işlem maliyeti ihraç sonrası elde edilen tutardan kesilmiş ise ilk örnekteki ihraç kaydı aşağıdaki gibi değişecektir:

01.01.20X1			
100 KASA		98.000	
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER			90.423,34
5xx ÖZKAYNAĞA DAYALI FİNANSAL ARAÇLAR			7.576,66
-PDT ihraç kaydı-			
/			

Bu işlem maliyetleri sonrasında paranın zaman değeri esas alınarak hesaplanan borç unsurunun gerçeğe uygun değeri değişecektir. Çünkü söz konusu işlem maliyeti nedeniyle yeniden efektif faiz oranının hesaplanması gerekir. İşletme açısından tahvilin dönemsel ödemelerinin gerçek faiz maliyeti bu değer olacaktır. Buna göre işlem maliyeti sonrasında faiz oranı aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

$$GUD = \frac{5.000}{(1+i)^1} + \frac{5.000}{(1+i)^2} + \frac{5.000}{(1+i)^3} + \frac{100.000}{(1+i)^3} = 90.423,34 TL \Rightarrow i = \% 8,76765$$

Bu faiz oranı üzerinden hesaplanacak finansman gideri ve faiz ödemeleri dikkate alındığında her üç yıla ilişkin bu veriler ve dönem sonunda borç unsuru olarak 405 Çıkarılmış Tahviller hesabının bilançolardaki değerleri aşağıdaki gibi olacaktır:

Bilanço Dönemi	Dönem Başı Bilançosunda Tahvilin G.U.D.	Finansman Gideri	Faiz Ödemesi	Dönem Sonu Bilançosunda Tahvilin G.U.D.
20X1	90.423,34	7.928,00	5.000	93.351,34
20X2	93.351,34	8.184,72	5.000	96.536,06
20X3	96.536,06	8.463,94	5.000	100.000,00

İşlem maliyeti dikkate alınarak PDT ihracına ilişkin muhasebe kayıtları; yukarıdaki hesaplamalarla elde edilen veriler esas alınarak ilk örnekte yer alan muhasebe kayıtlarıyla aynı süreci izleyecektir.

IAS 32'ye göre; özkaynak işlemlerinden kaynaklanan işlem maliyetleri, doğrudan bu işlemlerden dolayı katlanılan yani aksi halde katlanılmasına gerek olmayan ek maliyetler olduğu sürece, özkaynaktan indirim olarak muhasebeleştirilir (IAS-32: 37). Finansal borçlara ilişkin işlem maliyetleri ise UMS-39'da yapılan düzenlemeye göre ilgili finansal borcun değerinden düşülerek muhasebeleştirilir (IAS-39: 43).

4.4. Bileşik Finansal Aracın İhraç Eden Tarafından Erken Geri Satın Alınması

Bileşik finansal araçların muhasebeleştirilmesine ilişkin bir diğer husus ise ihraççı işletmenin vadesinden önce erken geri satın alma yoluyla ya da orijinal dönüşüm imtiyazlarının değişmediği bir geri satın alma işlemiyle sonlandırılmasıdır. Böyle bir durumda işlem tarihinde, ödeme ya da geri satın alma işlemindeki işlem maliyetlerini ve ödenen karşılığı, aracın borç ve özkaynak bileşenlerine dağıtır. Ödeme tutarının ve işlem maliyetlerinin farklı bileşenlere dağıtımında kullanılan yöntem, çevrilebilir araç ilk ihraç edildiğinde işletme elde edilen tutarların ayrı bileşenlere orijinal dağıtımında kullanılan yöntemle uyumlu olması gerekir. (IAS-32, UR33)

Ödeme tutarı bir kez dağıtıldığında, ortaya çıkan kazanç ya da kayıp, borç bileşeni ile ilgili kazanç ya da kayıp, kâr veya zararda; özkaynak bileşeni ile ilgili olarak ödenen tutar ise özkaynakta muhasebeleştirilir. (IAS-32, UR34)

İhraççı işletme, örneğin belirlenen günden daha önce dönüşüm halinde daha iyi bir dönüşüm oranı teklif etmek ya da ek teminat vermek gibi erken dönüşümü teşvik eden unsurlar aracılığıyla dönüştürülebilir aracın koşullarında değişiklik yapabilir. Araç hamilinin, koşulların değiştirildiği tarih itibarıyla, yeni koşullar çerçevesinde aracın dönüşümünden elde edeceği ödemenin gerçeğe uygun değeriyle orijinal koşullarda elde edeceği ödemenin gerçeğe uygun değeri arasındaki fark, kayıp olarak kâr veya zararda muhasebeleştirilir. (IAS-32: UR35)

Örneğin, ilk örneğimizdeki veriler esas alınarak ihraç sözleşmesindeki şartlar dâhilinde 2. yılın sonunda PDT'lerin erken geri ödeme yoluyla ihraççının tahvilleri paya dönüştürmeden 98.000 TL'ye geri alma hakkını kullanması durumunda aşağıdaki süreç takip edilecektir. 2. yılın sonunda piyasa tahvil faiz oranının % 7,5 olduğu kabul edilmiştir. Öncelikle 2.yılın sonunda cari piyasa faiz oranına göre PDT'nin gerçeğe uygun değerinin hesaplanması gerekir.

$$GUD = \frac{5.000}{(1 + \%7,5)^1} + \frac{100.000}{(1 + \%7,5)^1} = 97.674,42 TL$$

Bu değerle 2. yılsonunda bilançoda 405 Çıkarılmış Tahviller Hesabında yer alan değer olan 97.222,22 TL arasındaki fark olan 452,20 TL borç ödeme gideri olarak finansman maliyetine verilecektir (IAS-32, UR34/a). Diğer yandan tahvilin geri alım fiyatı olan 98.000 TL ile tahvilin 2. yılın sonunda cari piyasa faiz oranı ile hesaplanan değeri arasındaki fark olan 325,58 TL ise özkaynakta muhasebeleştirilecektir (IAS-32, UR34/b). Bu açıklamalara göre PDT'nin 2. yılsonunda 98.000 TL ödenerek erken geri satın alınmasına ilişkin muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır:

31.12.20x2			
5xx ÖZKAYNAĞA DAYALI FİNANSAL ARAÇL.		325,58	
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER		97.222,22	
780 FİNANSMAN GİDERLERİ		452,20	
100 KASA			98.000
-PDT'nin erken geri satın alınması-			
	/		

5. SONUÇ

Finansal araçların raporlanması ve muhasebeleştirilmesine ilişkin hali hazırda yürürlükte olan dört (IAS 32, IAS 39, IFRS 7 ve IFRS 9) muhasebe standardı yer almaktadır. Bu standartlar sürekli güncellenen ve finansal araçlara ilişkin özellikli düzenlemelerin yer aldığı standartlardır. Bu finansal araçlardan biri de bileşik finansal araçlar olup, bu araca yönelik IAS-32’de yönelik düzenlemeler yer almaktadır. Bileşik finansal araçlar gibi melez yapıda olan ancak türev olmayan finansal araçlar, birden fazla unsuru içermesinden dolayı muhasebeleştirilmesi ve raporlanması özellikli durumları içermektedir. Bu çalışma ile PDT veya DET şeklinde ihraç edilen bileşik finansal araçların ilk muhasebeleştirilmesi ve sonraki dönemlerde değerlemesi ve raporlamasına ilişkin özellikli uygulamaları örnek üzerinde açıklanması amaçlanmıştır. Böylece standartlarda yer alan düzenlemelerin uygulama boyutunu da çalışmada sunulmuştur.

KAYNAKÇA

BDO, IFRS in Practice Accounting for Convertible Notes, 2012

Deloitte Touche Tohmatsu, Financial Instruments, October 2001

Grant Thornton, Adviser Alert-Liability or Equity, April 2013 www.iasplus.com

ÖRTEN, Remzi, Hasan KAVAL ve Aydın KARAPINAR, TMS/TFRS Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları, 8. Baskı, Ankara, 2015

Türkiye Muhasebe Standartları 32-TMS 32: Finansal Araçlar: Sunum

Türkiye Muhasebe Standartları 39-TMS 39: Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme

Türkiye Finansal Raporlama Standartları 9-TFRS 9: Finansal Araçlar: Sunum